

**ПРОБЛЕМ ДОКАЗИВАЊА МОТИВА ЗА ИЗВРШЕЊЕ КРИВИЧНИХ
ДЈЕЛА ПОЧИЊЕНИХ ИЗ МРЖЊЕ СА ОСВРТОМ НА КРИВИЧНА
ДЈЕЛА ПОЧИЊЕНА ИЗ МРЖЊЕ ПРОПИСАНА КРИВИЧНИМ
ЗАКОНОМ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ**

Стручни рад

DOI: 10.7251/BPGVL3415225J

УДК: 343.13:177.8(094.5)

Маријана Јокић, МА*

Жељко Кршић, МА**

Апстракт: Кривично дјело почињено из мржње је оно кривично дјело које је мотивисано неком предрасудом односно нетрпељивошћу према појединцу или друштвеној групи. Кривична дјела почињена из мржње су новина у кривичним законима у нашој земљи, што не значи да до сада нису била чињена. Мотив за извршење ових кривичних дјела је мржња заснована на предрасудама и он одређује ова кривична дјела као таква. У кривичном законодавству Републике Српске, мржња као мотив је одређена као квалификовани – тежи облик одређених кривичних дјела, док је само једно дјело у свом основном облику кривично дјело почињено из мржње, и то кривично дјело изазивање националне, расне или вјерске мржње, раздора или нетрпељивости. Мотив, код већине кривичних дјела, а посебно код поменутих је релативно лако претпоставити, али га је веома тешко доказати. Анализа података прикупљених у истраживању ових кривичних дјела, показала је да је у досадашњој пракси истражних органа у Р. Српској веома мали број ових кривичних дјела задокументован и процесуиран, а може се претпоставити да је стварни број кривичних дјела извршених из мржње знатно већи, с обзиром на мултиетичност и културолошке разлике на подручју Р. Српске и БиХ, те на бурну прошлост ових простора, испуњену вјерским и националним сукобима и нетрпељивошћу.

Кључне ријечи: Мржња, кривична дјела узрокована мржњом, предрасуде, мотив, кривични закон, доказивање.

ПОЈАМ КРИВИЧНОГ ДЈЕЛА ПОЧИЊЕНОГ ИЗ МРЖЊЕ

Мржња је осјећање које субјект гаји према некој особи за коју вјерује да је зла и да угрожава неку његову вриједност (Миливојевић,

* МУП Србије, ПУ Београд; e-mail: jokicmarijana@gmail.com

** МУП РС; e-mail: zeljkokrsic053@gmail.com

1993: 393) Мржња може бити мотив или узрок разних кривичних дјела и злочина, посебно у мултиетничким земљама. Добро је познато да су људи различити, како по боји коже, изгледу и начину живота, тако и по обичајима, традицији, вјероисповијести или националној и расној припадности. Када се говори о кривичним дјелима чији је узрок мржња, битно је нагласити да код таквих кривичних дјела нема личног непријатељства, односно избор жртве је случајан. Ту жртва представља дио групе која се напада (која се мрзи, за коју постоје негативне предрасуде), није битно ко је сама жртва (њена личност је небитна). Битно је да се порука, која је упућена цијелој групи чији је жртва члан, овим путем и пренесе. Свако може бити жртва кривичног дјела почињеног из мржње. Ипак, поједине групе се најчешће доводе у везу са овим кривичним дјелима. Групе које су најчешће нападане јесу вјерске групе, припадници националних мањина, припадници хомосексуалних група. Која група ће бити нападнута зависи и од подручја на ком се налази. Будући да је на већем подручју Босне и Херцеговине демографски састав становништва мултинационалан, може се претпоставити да су сукоби између одређених група или појединаца, то јест учињена кривична дјела и прекршаји засновани на вјерским и културолошким разликама између одређених етничких група. Неријетко бивају нападнуте и особе које се удружују са тим групама или се залажу за њихова већа права, као и особе које су замијењене погрешном перцепцијом (примјер хетеросексуалне особе која је нападнута јер су нападачи мислили да је хомосексуалац). Ако посматрамо Босну и Херцеговину у којој су чести вишеструки и преклапајући идентитети, мора се обратити посебна пажња да би се утврдила веза између конкретног кривичног дјела и мржње као узрока, као и веза између жртве и групе која се напада. Понекад је јако тешко процијенити да ли је жртва била нападнута због етничке или вјерске припадности, или су у питању неки други, различити фактори, а посебно је тешко доказати да је жртва нападнута због мржње засноване на предрасудама. Често се прави мотив извршења кривичног дјела почињеног из мржње прикрива, односно извршиоци свјесни чињенице да могу бити оштрије санкционисани за извршење кривичног дјела ако се утврди и докаже да је мотив била мржња, бјеже од тога да признају да је мотив мржња.

Да би кривично дјело било окарактерисано као кривично дјело почињено из мржње, оно мора бити мотивисано предрасудом. Предрасуде су посебна врста ставова, доносе се без претходног расуђивања и имају посебне карактеристике. Могу представљати како негативан, тако и позитиван однос према некој појави, али када се говори о предрасудама, углавном се мисли на негативан однос.

Одсјек за демократске институције и људска права, који постоји у оквиру OSCE-а, дао је дефиницију кривичних дјела учињених из мржње која подразумева два елемента.

Први елемент дефиниције каже да је кривично дјело почињено из мржње: „Свако кривично дјело, укључујући дјела против лица и имовине, у ком су жртва, простор или мета изабрани на основу њихове стварне или погрешно схваћене везе, повезаности, припадности, подршке или чланства у групи дефинисаној у другом елементу ове дефиниције.“ Други елемент дефиниције: „Група може бити заснована на њиховом стварном или погрешно схваћеном расном, националном или етничком поријеклу, језику, боји коже, религији, полу, старости, менталној или физичкој онеспособљености, сексуалној оријентацији или неком другом сличном фактору.“ (OSCE, Кривична дјела почињена из мржње, регулатива и пракса у БиХ, преузето 20. 1. 2014. године са сајта <https://opservatorij.wordpress.com/krivicna-djela-pocinjena-iz-mrznje-regulativa-i-praksa-u-bih11/>)

Уколико размотримо ову дефиницију, видјећемо да су елементи кривичног дјела почињеног из мржње радња која је законом већ дефинисана као кривично дјело, као и мотив који подразумева објашњење избора баш те жртве (односно предрасуда на основу које је учинилац кривичног дјела изабрао жртву која припада одређеној раси, религији или је пак њена сексуална оријентација неприхватљива за учиниоца кривичног дјела итд.).

Када говоримо о кривичним дјелима учињеним из мржње, не можемо а да не споменемо и говор мржње, као правни институт. Говор мржње се у многим земљама различито третира. Негдје се кажњава говор који изазива мржњу, подстуче на њу или је пак увредљив говор, али ако изузмемо то, говор као говор нема основ за кривично дјело, јер би увредљивост била једини елемент. Мада, када се говором мржње подстиче на извршење кривичног дјела које је законом прописано, онда се и такво дјело може категоризовати као кривично дјело почињено из мржње, што доводи до нераскидиве везе ова два елемента. Основна радња кривичног дјела говора мржње је подстрекавање (на мржњу). Оно што може доћи као надградња ове радње јесу вријеђање и клеветање, уз подразумејвано вријеђање достојанства одређених друштвених група.

Као што смо видјели, постоји више дефиниција, одређења појма кривично дјело почињено из мржње, а једна од њих је и она коју је дао проф. Игњатовић: „злочин из мржње напад на жртву и њена добра, напад који се предузима због жртвиног стварног или претпостављеног припадања одређеној мањинској групи, раси, етничкој групи, полу, религији или сексуалној оријентацији“ (Игњатовић, 2005: 5–6).

Злочин из мржње, према дефиницији Павловића, представља „акте мотивисане мржњом заснованом на предрасудама њиховог виновника према друштвеној групи којој припада жртва“ (Павловић, 2008: 48) Из дефиниције можемо видјети колики је значај карактеристика које има жртва, али и карактеристика учиниоца.

Кривична дјела почињена из мржње могу бити усмјерена ка објекту извршења и према лицима и према покретним и непокретним предметима и објектима. При томе радња извршења кривичног дјела може бити усмјерена на оштећење, отуђење или уништење предмета или објекта или на оштећење тјелесног интегритета, заплашивање или лишење слободе лица. Оно што карактерише кривична дјела почињена из мржње је мотив. Мотив за извршење ових кривичних дјела је мржња заснована на предрасудама.

КРИВИЧНА ДЈЕЛА ПОЧИЊЕНА ИЗ МРЖЊЕ У КРИВИЧНОМ ЗАКОНУ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

Кривичним законом Републике Српске из 2003. године (Сл. гл. Р. Српске број 49/03) прописано је једно кривично дјело које је у свом основном обилку кривично дјело почињено из мржње, односно које се врши у циљу изазивања и ширења мржње засноване на предрасудама, а то је кривично дјело изазивање националне, расне или вјерске мржње, раздора или нетрпељивости. Ово кривично дјело је уједно и једино кривично дјело које је у ранијем периоду, прије измјена и допуна Кривичног закона РС од 2010. године, у бићу кривичног дјела садржавало појам мржње засноване на предрасудама. Поменуто кривично дјело је прописано чланом 390 КЗ РС, те гласи: “Ко изазива или распаљује националну, расну или вјерску мржњу, раздор или нетрпељивост, или шири идеје о супериорности једне расе или народа над другима, казниће се новчаном казном или затвором до двије године.”

Измјенама и допунама Кривичног закона Републике Српске из 2010. године (Закон о измјенама и допунама Кривичног закона РС, Сл. гл. РС 73/10), на основу уочене потребе за увођењем у кривични закон појма мржње као специфичног појма и строжим санкционисањем кривичних дјела која су извршена из мржње засноване на предрасудама, те уз препоруке међународних фактора, код одређених кривичних дјела мржња је прописана као квалификовани – тежи облик извршења тих кривичних дјела. Код тих кривичних дјела, уколико је утврђено да је њихов мотив извршења мржња заснована на предрасудама, прописано је строже санкционисање извршилаца, односно запријеђена је тежа казна за извршиоца. У наставку ћемо презентовати та кривична дјела.

Члан 149 Кривичног закона Републике Српске прописује кривично дјело тешко убиство и гласи овако: “Затвором најмање десет година или казном дуготрајног затвора казниће се ко другог лиши живота из користољубља, ради извршења или прикривања другог кривичног дјела, из безобзирне освете или из других нарочито ниских побуда или мржње.”

Овдје морам напоменути да је чланом 148 Кривичног закона Републике Српске прописано кривично дјело убиства. Одредбама тог члана КЗ РС прописано је да ће се учинилац тог дјела казнити казном затвора најмање пет година, а уколико је дјело почињено под нарочито олакшавајућим околностима, да ће се учинилац истога казнити казном затвора од једне до осам година. Код овог кривичног дјела заштитни објекат је живот неког лица, а извршење дјела представља лишење живота неког лица или покушај лишења живота неког лица. Пошто кривично дјело убиства може бити учињено из одређених мотива који представљају већу друштвену опасност и који изазвају већи страх у друштву, законодавац је прописао као посебно кривично дјело тешко убиство, уколико је убиство почињено из тих мотива. Један од тих мотива је и мржња. Из одредаба члана 149 КЗ РС видимо да је као санкција учиниоцу овог кривичног дјела прописана казна затвора од најмање 10 година или казна дуготрајног затвора, што је и најтежа санкција у кривичноправном систему Републике Српске.

Члан 156 Кривичног закона Републике Српске прописује кривично дјело тешка тјелесна повреда и гласи овако: "Ко другог тешко тјелесно повриједи или му здравље тешко наруши, казниће се затвором од шест мјесеци до пет година..."

У тачки 5 претходно наведеног члана прописано је да ће се извршилац овог кривичног дјела казнити казном затвора у трајању од једне до осам година. Код овог кривичног дјела заштитни објекат је тјелесни интегритет и здравље лица. Овдје такође видимо да је за извршиоца овог кривичног дјела, уколико је исто починио из мржње, предвиђена тежа санкција у односну на основни облик извршења кривичног дјела.

За кривично дјело силовања прописано чланом 193 Кривичног закона Републике Српске у основном облику дјела (став 1) запреиђена је казна затвора у трајању од двије до осам година, док је у ставу 5 за квалификовани облик дјела уколико је исто почињено из мржње, запреиђена казна затвора у трајању од три до петнаест година. Ово је свакако једно од кривичних дјела која могу бити учињена из мржње и која као таква сигурно изазивају највећи страх, а самим тим и осуду друштва.

Члан 232 Кривичног закона Републике Српске прописује кривично дјело тешка крађа и исти члан у тачки 7 прописује да ће се извршилац истога казнити затвором од једне до осам година, уколико дјело изврши из мржње.

Кривично дјело тешке крађе је имовинско кривично дјело. Код истога је, као и код других кривичних дјела која ћемо навести у наставку, заштитни објекат имовина неког лица, тј. покретне ствари. За неког ко се први пут сусреће с појмом кривичних дјела учињених из мржње свакако би прва асоцијација била да су то кривична дјела против живота и тијела,

па и полног интегритета. Као што смо то раније навели и образложили, циљ извршења кривичних дјела мржње је свакако проузроковање посљедице и доношење штете припадницима неке друштвене групе или социјалне категорије. Отуђењем имовине, односно покретне ствари, свакако се наноси штета лицу чија је покретна ствар отуђена. Код овог кривичног дјела имамо два мотива која морају постојати и бити утврђена да би се радило о кривичном дјелу тешке крађе почињене из мржње, а то је прибављање противправне имовинске користи из мржње.

Поред претходно наведених кривичних дјела, измјенама и допунама Кривичног закона Р. Српске из 2010. године на сличан начин су прописани и квалификовани – тежи облици извршења слиједећих кривичних дјела уколико су иста извршена из мржње: Кривично дјело разбојништво, прописано чланом 233; Кривично дјело разбојничка крађа, прописано чланом 234; кривично дјело оштећење туђе ствари, прописано чланом 249; кривично дјело изазивање опште опасности, прописано чланом 402.

Овдје морамо поменути свакако кривична дјела која су прописана Кривичним законом Републике Српске, код којих мржња није наведена као саставни дио бића кривичног дјела или мотив мржње није квалификован облик основног дјела, а којим кривичним дјелима се штите вриједности које су предмет предрасуда и које су предмет напада од стране лица која чине кривична дјела мотивисана мржњом. Из бића тих кривичних дјела произилази да их врше лица која су вођена предрасудама и мржњом. То су кривична дјела прописана у Глави седамнаест – Кривична дјела против слобода и права грађана у Кривичном закону Републике Српске, и то: Повреда равноправности грађана из члана 162 КЗ РС; Онемогућавање повратка избјеглих и расељених лица из члана 167 КЗ РС; Повреда слободе вјере и вршења вјерских обреда из члана 178 КЗ РС; Повреда слободе изражавања националне припадности из члана 179 КЗ РС;

Проучавајући и анализирајући кривична дјела прописана Кривичним законом Републике Српске, уочили смо и једно кривично дјело за које није прописан квалификовани облик који би подразумијевао мржњу као мотив, а које кривично дјело само по себи за објекат заштите има вриједности које могу бити и у пракси јесу мета напада извршилаца који кривична дјела врше из мржње. То је кривично дјело Повреда гроба или леша, прописано чланом 401 Кривичног закона Републике Српске. Зашто сматрамо да и код овог кривичног дјела постоји потреба за строжим кажњавањем његових учинилаца, уколико је оно почињено из мржње? Неспорно је да заштитни објекат код овог кривичног дјела може бити и јесте мета напада из мржње која проистиче из предрасуда – поготово када говоримо о оштећењу или уништењу надгробних споменика, њихових дијелова, гробница или других мјеста гдје се умрли сахрањују. Надгробни споменици и гробнице обично носе вјерска или национална обиљежја и управо зато су често предмет напада.

ДОСАДАШЊА ПРАКСА У ДОКАЗИВАЊУ КРИВИЧНИХ ДЈЕЛА ПОЧИЊЕНИХ ИЗ МРЖЊЕ У Р. СРПСКОЈ

Овдје ћемо представити резултате истраживања о броју пријављених и процесуираних кривичних дјела почињених из мржње на подручју Републике Српске, а у циљу указивања на веома мали број пријављених и процесуираних кривичних дјела почињених из мржње. Истраживањем је обухваћен период од почетка 2007. године до краја 2012. године.

Приликом истраживања утврђено је да је у периоду од 2010. године, када је Законом о измјенама и допунама Кривичног закона Републике Српске у КЗ РС уврштен појам мржње засноване на предрасудама и када су истим прописани тежи облици одређених кривичних дјела уколико је мотив за извршење била мржња, па до краја 2012. године на подручју Републике Српске од стране истражних органа процесуирано само једно кривично дјело, односно квалификовани облик кривичног дјела, гдје је отежавајућа околност мотив из мржње.

У циљу приближавања проблематике, у слиједећој табели презентовани су подаци о укупном броју извршених кривичних дјела прописаних Кривичним законом Републике Српске, а која имају прописан и квалификовани облик извршења, који подразумева чињење из мржње, у периоду од 2007. године до краја 2012. године.

Табела 1. Укупан број извршених кривичних дјела на подручју РС

Кривично дјело	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.
Убиство	35	25	28	19	16	29
Тешка тјелесна повреда	190	171	159	154	186	191
Силовање	18	15	12	13	12	15
Тешка крађа	3.673	3.718	3.673	3.132	2.812	2.855
Разбојништво	158	187	223	151	144	133
Разбојничка крађа	9	7	3	4	4	2
Изазивање опште опасности	265	235	169	116	117	157
Изазивање нац., рас. или вјер. мрж., раз. или нетр.	14	14	15	9	7	6

Као што видимо из претходне табеле, у периоду од шест година, тј. од почетка 2007. године до краја 2012. године извршен је већи број кривичних дјела која од 2010. године имају предвиђен квалификовани, тј. тежи облик уколико су учињена из мржње, а као што смо већ поменули, само једно од тих дјела је процесуирано као кривично дјело почињено из

мржње. До доношења Закона о измјенама и допунама Кривичног закона РС 2010. године за поменута кривична дјела није ни било могуће, нити је у кривичноправном смислу имало сврху, утврђивати мржњу као посебан квалификовани облик извршења кривичних дјела. У том периоду, мотив чињења дјела из мржње, уколико би био утврђен, био је констатован у Извјештају о почињеном кривичном дјелу и подигнутој оптужници, те је суд приликом доношења одлуке могао узети такав мотив као отежавајућу околност приликом одмјеравања казне, али то дјело није процесуирано као посебан квалификовани облик основног дјела. Посебан случај је представљало кривично дјело тешко убиство, почињено из нарочито ниских побуда, гдје је сваки облик мржње, па и мржње засноване на предрасудама представљао ниску побуду за извршење кривичног дјела, а самим тим и чинио биће кривичног дјела тешког убиства.

У слиједеће двије табеле су представљени подаци о учињеним кривичним дјелима која имају предвиђен тежи облик уколико су учињена из мржње, по регијама које представљају мјесну надлежност окружних судова и центара јавне безбједности МУП-а РС у периоду на која се подаци односе¹. У табели број 2 су подаци за 2012. годину, а у табели број 3 подаци за 2011. годину.

Табела 2. КД извршена на подручју РС 2012. године која имају прописан квалификовани облик чињења из мржње

Кривично дјело	Бања Лука	Добој	Бијељина	И. Сарајево	Трбиње
Убиство	8	6	10	5	0
Тешка тјелесна повреда	95	33	30	18	15
Силовање	6	3	3	2	1
Тешка крађа	1.347	785	497	167	59
Разбојништво	68	16	34	10	5
Разбојничка крађа	1	0	0	1	0
Изазивање опште опасности	40	30	38	32	17
Изазивање нац., рас. или вјер. мрж., раз. или нетр.	4	0	2	0	0

1 За потребе истраживања су прикупљани подаци по мјесној надлежности окружних судова, окружних тужилаштава и центара јавне безбједности МУП-а РС, а у циљу презентовања података у раду се користи термин "регија", што представља територијалну надлежност наведених институција на подручју више општина, а које мјесне надлежности се углавном и поклапају.

Проблем доказивања мотива за извршење кривичних дјела почињених из ...

Табела 3. КД извршена на подручју РС 2011. године која имају прописан квалификовани облик чињења из мржње

Кривично дјело	Бања Лука	Добој	Бијељина	И. Сарајево	Требиње
Убиство	5	4	3	3	1
Тешка тјелесна повреда	75	55	25	21	14
Силовање	5	2	2	3	0
Тешка крађа	1.426	629	475	182	100
Разбојништво	77	20	20	17	11
Разбојничка крађа	4	0	0	0	0
Изазивање опште опасности	44	17	23	23	10
Изазивање нац., рас. или вјер. мрж., раз. или нетр.	1	0	6	0	0

Из претходно приказаних прикупљених података евидентно је да постоји могућност да је одређен број тих кривичних дјела почињен из мотива мржње, поготово ако се узме у обзир да су provedеним истраживањем уочени одређени специфични случајеви извршења тих кривичних дјела, као што је на примјер вршење имовинских кривичних дјела и понављање истих на одређеном подручју, а која су извршена само на штету припадника одређеног народа (Срба, Бошњака, Хрвата или Рома) од стране припадника другог народа, иако су на том подручју та дјела могла бити извршена и на штету припадника других народа, па и на штету припадника народа из кога потиче извршилац.

На подручју Републике Српске, од 2010. године до краја 2012. године само у једном случају је процесуиран квалификовани облик кривичног дјела почињеног из мржње, и то на подручју Добоја. Извршилац тог дјела је неправоснажно осуђен пред Основним судом у Добоју и тренутно је у току поступак по жалби осуђеног пред Окружним судом у Добоју.

Поред претходно поменутог случаја, у периоду од 2007. године до краја 2012. године на подручју Републике Српске евидентирано је укупно 65 кривичних дјела Изазивања националне и вјерске мржње, раздора и нетрпељивости.

Највише тих кривичних дјела, и то преко 90%, евидентирано је на подручју мјесне надлежности окружних судова и центара јавне безбједности Бања Лука, Добој и Бијељина. Подручја регије Добој и Бијељина су подручја у Републици Српској на којима је најизраженија мултиетничка структура, регије које су у протеклом грађанском рату у БиХ биле захваћене највећим ратним разарањима и на којима је веома изражен проблем нетрпељивости и мржње између три конститутивна народа у БиХ (Срби, Хрвати и Муслимани) засноване на дубоко укоријењеним предрасудама.

Тако је на примјер 2012. године на подручју Републике Српске

евидентирано укупно 6 кривичних дјела Изазивања националне и вјерске мржње, раздора и нетрпељивости, од чега су четири дјела евидентирана на подручју Бање Луке, а два на подручју Бијељине. Такође, 2007. године је на подручју Републике Српске евидентирано укупно 14 кривичних дјела Извазивање националне и вјерске мржње, раздора и нетрпељивости, и то по четири на подручју регија Бања Лука и Добој и шест на подручју регије Бијељина.

На подручју регије Добој је у периоду од почетка 2007. године па до краја 2012. године евидентирано укупно осам кривичних дјела Изазивање националне и вјерске мржње, раздора и нетрпељивости, и то 4 предметна кривична дјела су евидентирана 2007. године, три дјела 2008. године и једно 2009. године. У периоду од 2010. до 2012. године на подручју регије Добој није евидентирано ниједно предметно кривично дјело.

На подручју регије Бијељина су у периоду од почетка 2007. године па до краја 2012. године евидентирана укупно тридесет три кривична дјела Извазивање националне и вјерске мржње, раздора и нетрпељивости, и то шест предметних кривичних дјела је евидентирано 2007. године, седам дјела 2008. године, шест 2009. године, по шест ових кривичних дјела је евидентирано и 2010. и 2011. године и два дјела 2012. године. Кривични поступци за већину претходно поменутих кривичних дјела Изазивање националне и вјерске мржње, раздора и нетрпељивости још увијек нису правоснажно окончани.

Крозведено истраживање, а што се може видјети и из презентованих података, веома мали број кривичних дјела почињених из мржње је евидентиран и задокументован. Оправдано се може претпоставити да је број кривичних дјела код којих је мотив била мржња заснована на предрасудама већи. Овдје морамо напоменути и узети у обзир да до 2010. године Кривични закон РС није познавао појам мржње у овом облику и није прописивао теже санкционисање извршилаца одређених кривичних дјела уколико иста изврше из мржње. Као што ћемо видјети даље, велики је број фактора који утичу или су могли утицати на овако мали број пријављених и процесуираних кривичних дјела почињених из мржње.

ЗАКЉУЧАК

Мотив за извршење кривичног дјела је заправо побуда, тј. разлог из којег извршилац одлучује да изврши одређено кривично дјело. Код неких кривичних дјела, као што су имовинска кривична дјела, мотив извршиоца је прибављање противправне имовинске користи, а коју остварује отуђењем покретне ствари. Код таквих кривичних дјела мотив

је релативно лако доказати из разлога што постоји материјални доказ који се огледа у стеченој противправној имовинској користи. Код неких кривичних дјела као што су кривична дјела против полног интегритета, нпр. кривично дјело силовања, мотив је задовољење полних страсти и нагона. И код ових кривичних дјела мотив је релативно лако доказати, с обзиром на остварење самог насилног задовољења полних страсти. Код многих кривичних дјела мотив за извршење дјела остане нерасвијетљен или не у потпуности расвијетљен и доказан, и то из разлога што мотив представља субјективни осећај извршиоца. Код већине кривичних дјела за тачан мотив извршења се сазнаје кроз исказ извршиоца. Будући да код великог броја кривичних дјела извршиоци из неких разлога неће да открију тачан мотив извршења кривичног дјела, мотив остане у потпуности или дјелимично неутврђен. Код кривичних дјела учињених из мржње, управо постојање мотива мржње одређује да се ради о том кривичном дјелу. Управо из тог разлога и с обзиром на специфичности и тежину доказивања мотива мржње, веома мали број кривичних дјела буде квалификован и обрађен као кривична дјела учињена из мржње.

Као што смо видјели, у кривичном законодавству Републике Српске само једно кривично дјело, и то кривично дјело Изазивање националне, расне или вјерске мржње, раздора или нетрпељивости јесте прописано као самостално кривично дјело почињено из мржње. За остала, тачно одређена, кривична дјела прописана кривичним законом РС предвиђен је квалификовани, односно тежи облик извршења основног облика кривичног дјела, уколико је исто почињено из мотива мржње. Из претходно наведеног произилази – да би уопште постојао овај квалификовни облик неког кривичног дјела, као што је рецимо кривично дјело nanoшења тешке тјелесне повреде, мора бити утврђен и доказан мотив мржње, односно да је извршилац то кривично дјело извршио вођен мржњом заснованом на предрасудама.

Из података обрађених и презентваних у истраживању, видимо да је од увођења појма мржње у Кривични закон РС 2010. године до краја 2012. године само у једном случају процесуиран квалификовани облик једног кривичног дјела код кога је мотив за извршење била мржња. Зашто је то тако, када је сасвим реално претпоставити да је на подручју Републике Српске у том периоду било извршених кривичних дјела код којих је мотив за извршење мржња?

Као прво, инкриминација мржње као мотива за извршење одређених кривичних дјела је новина у кривичном законодавству Републике Српске и Брчко Дистрикта БиХ, будући да је појам мржње у кривичне законе РС и БиХ унијет тек 2010. године. До тада мржња као мотив за извршење кривичних дјела, у овом облику о коме ми говоримо, уопште није била инкриминисана, осим кроз одредбе које одређују биће кривичног дјела Изазивање националне, расне или вјерске мржње, раздора или

нетрпељивости. Самим тим што исто није било инкриминисано, односно прописано важећим кривичним законима, није ни могло бити предмет истрага и утврђивања у таквом облику, већ само као отежавајућа околност приликом одмјеравања казне од стране суда.

Мотив мржње, који одређује постојање ових квалификованих облика кривичних дјела, потребно је доказати. Извршиоци кривичних дјела учињених из мржње та дјела врше некада не кријући уопште мотив, и то у циљу изазивања страха код припадника одређене друштвене групе, а некада скривајући мржњу као прави мотив. Даље, када државни органи задужени за кривично гоњење и процесуирање извршилаца кривичних дјела и открију извршиоце ових кривичних дјела, поставља се проблем доказивања мотива мржње. Сва предметна кривична дјела имају основни облик извршења, као нпр. код кривичних дјела тешке крађе, гдје је превасходно мотив прибављање противправне имовинске користи. Утврђивање мотива се прије свега заснива на исказу извршиоца кривичног дјела.

Такође, с обзиром на то да се ради о специфичним околностима под којима се врше ова кривична дјела, првенствено мислимо на постојање подршке од стране припадника истог народа коме припадају извршиоци због уопштено распрострањених предрасуда, отежано је органима кривичног гоњења откривање извршилаца кривичних дјела и утврђивање мотива. Често се ова кривична дјела врше организовано и плански, уз сву помоћ припадника исте друштвене групе. На примјер, уништавање имовине расељених и избјеглих лица у циљу спречавања њиховог повратка, исписивање порука и графита увредљивог и пријетећег садржаја у циљу заплашивања припадника одређених друштвених група. Овдје долази до изражаја и утицај друштвених прилика и државне власти, односно представника државних органа и политичких странака којима није у интересу да се у државном уређењу и друштвеним односима у којима се потенцира међуетничко измирење и толеранција, у јавности појављују подаци о кривичним дјелима учињеним из мржње.

Сигурно је да још увијек постоји недовољна обученост припадника полиције и тужилаца за препознавање мотива мржње у радњама извршиоца који је извршио кривично дјело. Овдје постоји и једна објективна ствар: истражни органи, прво полиција, а затим и тужилаштво неће ићи у процесуирање нечега што нису сигурни да могу доказати. Полиција неће поднијети извјештај тужилаштву о почињеном кривичном дјелу из мржње уколико нема довољно чврстих доказа, већ ће, уколико постоји могућност другог мотива за извршење кривичног дјела поднијети извјештај о почињеном основном облику кривичног дјела, нпр. из користољубља или из личних разлога као што су освета или ниске побуде.

На примјер, уколико имамо више кривичних дјела тешке крађе извршених од стране лица које је припадник једне друштвене групе на штету лица која су припадници друге друштвене групе, и гдје постоје индиције које јасно указују да је мотив мржња, истражни органи уколико немају чврсте доказе којима би поткријепили основе сумње да је кривично дјело почињено из мржње, неће ићи у процесуирање квалификованог облика тешке крађе почињене из мржње, већ у процесуирање основног облика кривичног дјела крађе, гдје је мотив користољубље.

Злочини из мржње често су најтеже доказива кривична дјела, јер мотивација починиоца није увијек јасна. Иако су у суштини учињена из мржње, врло често таква кривична дјела током процесуирања не буду на тај начин третирана. Високи стандарди за доказивање мотива проблем су за тужиоце.

Кривична дјела учињена из мржње су препозната као специфична друштвена опасност у Републици Српској. Прописивање квалификованих облика одређених дјела, где је квалификаторни фактор, тј. отежавајућа околност мотив мржње и гдје је предвиђено теже кажњавање извршилаца тих дјела, представља облик генералне превенције у односу на могуће извршиоце таквих кривичних дјела. Прописивањем строже санкције за извршиоце тих кривичних дјела превентивно се утиче на могуће извршиоце истих одређењем да ће бити строже кажњени уколико почине таква кривична дјела. Међутим, кривичноправно санкционисање таквих кривичних дјела није ни у ком случају довољно средство за спречавање извршења таквих кривичних дјела. Извршење ових кривичних дјела се заснива на постојању предрасуда. Нажалост, у Босни и Херцеговини предрасуде међу припадницима три конститутивна народа су дубоко усађене и укоријењене, па се преносе и на нове генерације.

ЛИТЕРАТУРА

- Игњатовић, Ђ. (2005). *Злочини мржње*. Београд: Правни живот.
- Миливојевић, З. (1993). *Емоције, психотерапија и разумијевање емоција*. Нови Сад: Прометеј.
- Павловић, М. (2008). *Криминолошки и кривичноправни проблеми злочина из мржње*. Нови Сад: Правни факултет.
- Рот, Н. (2008). *Основи социјалне психологије*. Београд: Завод за уџбенике.
- Кривични закон Републике Српске – КЗ, *Службени гласник Републике Српске број 49/03*, 2003.
- Закон о измјенама и допунама Кривичног закона Републике Српске, *Службени гласник Републике Српске број 73/10*, 2010.

THE PROBLEM OF PROVING THE MOTIVES BEHIND HATE CRIMES
With emphasis on hate crimes legislated within the criminal law of the
Republic of Srpska

Marijana Jokic, MA*
Zeljko Krsic, MA**

Abstract: Hate crime is a crime motivated by prejudice or hostility towards an individual or a social group. Hate crimes are novelty in the criminal law of our country, which does not mean they have not been committed so far. The motive for committing these crimes is hatred based on prejudice and it is this motive that defines these crimes as such. In the criminal legislation of the Republic of Srpska, hatred as a motive is defined as qualified - a severe form of certain crimes, while only one offense in its basic form is a hate crime and this crime causes national, racial and religious hatred, dispute or intolerance. A motive for most crimes, especially with aforementioned crimes, is relatively easy to predict, but very difficult to prove. Analysis of the data collected in the study of these crimes has shown that in the practice of investigation authorities in the Republic of Srpska a very small number of these crimes has been documented and processed, and it is assumed that the actual number of hate crimes is significantly higher, given the multi-ethnicity and cultural differences in the Republic of Srpska and BiH, and turbulent history of the area, filled with religious and national conflicts and hostility.

Key words: hatred, hate crimes, prejudice, social groups, motive, criminal law, to prove

* M.I. Police department Beograd, e-mail: jokicmarijana@gmail.com

** M.I. RS, e-mail: zeljokrsic053@gmail.com